

Το μοντέλο αναδοχής στην Ιρλανδία TimeWise Fostering

Του Βασίλη Γερασόπουλος

Φοιτητή Νομικής

Εκπαιδευόμενου στην ΥΕΑ Αθήνας

bill@oth@hotmail.com

Στην Ιρλανδία, παρά τις δυσκολίες που έφερε η δημοσιονομική κρίση και τις σχετικές περικοπές που φαίνεται πάντα να πλήττουν πρώτα τις προνοιακές κρατικές δομές, λειτουργεί από το 2008 το Time Wise Fostering, ένα εξειδικευμένο πρόγραμμα αναδοχής για ανηλικούς 11-18 ετών. Πρόκειται για μία συνεργασία μεταξύ της φιλανθρωπικής οργάνωσης 'Daughters of Charity, Child and Family Service' και του διοικητικού φορέα 'Health Service Executive, Local Health Office North Dublin'.

Το Time Wise Fostering έχει δομηθεί πάνω στις γενικές κατευθυντήριες γραμμές του μοντέλου 'Multidimensional Treatment Foster Care' (MTFC) – το οποίο έχει επιτύχει αξιολογικά αποτελέσματα από τις απαρχές της εφαρμογής του την δεκαετία του 1980 στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στο πλαίσιο του Time Wise, οι ανήλικοι τοποθετούνται σε αναδόχους (foster carers) ειδικά εκπαιδευμένους ως προς την υλοποίηση των στόχων του MTFC για ένα χρονικό διάστημα 6-9 μηνών. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι σχετικές υπηρεσίες και η παντός είδους υποστήριξη προσφέρεται εξίσου στον ίδιο τον ανήλικο, την βιολογική του οικογένεια –ή τον όποιο νόμιμο κηδεμόνα- και τους αναδόχους. Το πρόγραμμα εστιάζει στην αρχή της εξατομικευμένης μεταχείρισης ακολουθώντας την σχετική επιταγή των διεθνών συμβατικών κειμένων, και ως προς τη θεωρητική του θεμελίωση υιοθετεί την προσέγγιση των 'συμπεριφοριστών' και στηρίζεται στην θεωρία του social learning (John Dollard, Neal Miller) σύμφωνα με την οποία το παιδί αποκτά μορφές συμπεριφοράς μέσα από την παρατήρηση και μίμηση προτύπων, χωρίς τη δική του αυτενέργεια ή εμπλοκή. Το πιο οικείο παράδειγμα είναι αυτό του οικογενειακού πλαισίου, όπου οι καθημερινές αλληλεπιδράσεις μεταξύ των μελών διαπλάθουν και επηρεάζουν τόσο τα θετικά όσο και τα αρνητικά πρότυπα συμπεριφοράς, πρότυπα τα οποία το παιδί αναπαράγει και στις υπόλοιπες κοινωνικές του επαφές. Όπως είναι γνωστό, το μοντέλο

του MTFC σχεδιάστηκε και προβλήθηκε αρχικά ως εναλλακτική λύση στις περιπτώσεις ανηλίκων με σοβαρή και χρόνια εγκληματική συμπεριφορά, στους οποίους είχαν επιβληθεί ποινές που προέβλεπαν την ιδρυματοποίηση του ανηλίκου. Εξελισσόμενο τις τελευταίες τρεις δεκαετίες, το μοντέλο MTFC εφαρμόζεται πλέον σε κάθε έφηβο με προβλήματα συμπεριφοράς. Σε αυτή τη λογική κινείται και το πρόγραμμα Time Wise, εστιάζοντας ως εκ τούτου σε ανήλικους, όπως θα λέγαμε κατά την ελληνική ορολογία, 'προπαραβατικούς'.

Κεντρικό μέγεθος του προγράμματος αποτελούν τα παιδιά 11-18 ετών που για διάφορους λόγους δεν μπορούν να συνεχίσουν να μοιράζονται την ίδια στέγη με τη βιολογική τους οικογένεια – διαφαίνεται εδώ και μία σαφής διαφορά με την εφαρμογή του οικείου μέτρου της αναδοχής στην ελληνική πραγματικότητα τόσο ως προς τις τυπικές όσο και ως προς τις ουσιαστικές της προϋποθέσεις. Η επαφή με τη βιολογική οικογένεια δεν αποκλείεται παντελώς, αντιθέτως αναμένεται και ενθαρρύνεται σε όλα τα στάδια της διαδικασίας. Μάλιστα, στις συναντήσεις με τον οικογενειακό ψυχοθεραπευτή (family therapist – βλ. κατωτέρω) κατά τη διάρκεια του προγράμματος, επιδιώκεται σταθερή και συχνή παρουσία της οικογένειας του ανηλίκου, μαζί τον ίδιο τον ανήλικο και τον ανάδοχο του με σκοπό την ενδυνάμωση των δεσμών μεταξύ τους. Η συνεπής παρουσία και η προθυμία της οικογένειας να συμμετέχει παίζει καίριο ρόλο στην συνολική επιτυχία του προγράμματος. Ο ανήλικος, από την πλευρά του, στο πλαίσιο του προγράμματος στοχεύει στην ανάπτυξη των δυνατοτήτων και των κλίσεων του και στην δημιουργία υγιών και θετικών σχέσεων με την οικογένεια, τους δασκάλους και τους συνομηλικούς του. Έπειτα, 'δουλεύει' με τον εαυτό του για να αποκτήσει τη δυνατότητα να αντιμετωπίζει και να επιλύει τα καθημερινά προβλήματα και τις συγκρούσεις ειρηνικά. Σε ένα πιο πρακτικό επίπεδο, με στόχο την καλλιέργεια του αυτοελέγχου και της πειθαρχίας, ο ανήλικος συμμετέχει σε ένα 'system point' και ακολουθεί τους κανόνες και τα όρια που θέτει ο επόπτης του προγράμματος του (program supervisor) ενώ παράλληλα συμμετέχει και σε εβδομαδιαίες συναντήσεις με τον ψυχοθεραπευτή του. Άνευ άλλου τινός, συμφωνεί στην καθημερινή παρουσία του στο σχολείο – ή την παρακολούθηση όποιου άλλου εκπαιδευτικού προγράμματος. Η ομαλή συνέχιση της εκπαίδευσης του ανηλίκου έχει κεφαλαιώδη σημασία για το Time Wise – το προσωπικό του προγράμματος μεριμνά για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ανηλίκων στην εκπαίδευση και μάλιστα φροντίζει να έρχεται σε επαφή

και συνεργασία με το εκάστοτε εκπαιδευτικό προσωπικό για να εξασφαλίσει την ικανοποίηση των αναγκών του κάθε ανηλίκου.

Πιο συγκεκριμένα, το πρόγραμμα TimeWise λειτουργεί με κύριο άξονα τη συνεχή στήριξη και ενίσχυση του ανηλίκου τόσο ως προς την εκπλήρωση των ακαδημαϊκών του υποχρεώσεων όσο και ως προς την ανάπτυξη των κοινωνικών του δεξιοτήτων. Απαραίτητη είναι, φυσικά, η δημιουργία ενός προγράμματος, δομημένου και προσαρμοσμένου κάθε φορά στις ανάγκες και ιδιαιτερότητες του κάθε ανηλίκου, το οποίο θα αποτυπώνει σαφώς τις προσδοκίες και τα όρια που απαιτείται να σεβαστεί ο ανήλικος (λ.χ την συνεπή του παρουσία στο σχολείο και την εκπλήρωση των σχετικών υποχρεώσεων του) αλλά και τις συνέπειες σε περίπτωση καταπάτησης αυτών των ορίων. Ως εκ τούτου, κρίνεται δικαιολογημένη η στενή και συνεχής επίβλεψη του ανηλίκου, ούτως ώστε να καταφέρει ο ανήλικος να συνηθίσει το νέο -αυστηρότερο ίσως πρόγραμμα- του και κυρίως να μην του έχει τις ελάχιστες δυνατές ευκαιρίες να παρασυρθεί από βλαπτικές για αυτόν παρέες συνομηλίκων (προπαραβατικές και παραβατικές – είναι σαφές εδώ και η επιρροή των θεωριών του διαφορετικών συναναστροφών και του παραβατικού υποπολιτισμού). Πρωταρχικός στόχος του TimeWise – που αποτελεί και στόχο του MTFC εν γένει – είναι να προσφέρει μία εναλλακτική λύση ώστε ο εκάστοτε ανήλικος να αποφύγει την προοπτική ένταξης σε δομή ομαδικής θεραπείας ή, ακόμα χειρότερα, σε κάποιο ίδρυμα. Παράλληλα, στοχεύει να καταδείξει στους γονείς/συγγενείς του ανηλίκου τις κατάλληλες κατευθυντήριες γραμμές σε ζητήματα ανατροφής ώστε μετά το πέρας του προγράμματος, ο ανήλικος να επιστρέψει σε ένα περιβάλλον όπου θα μπορέσει να διατηρήσει, αν όχι να εξελίξει, τις ωφέλιμες και διδακτικές εμπειρίες που αποκόμισε από το πρόγραμμα. Οι εμπειρίες αυτές συνίστανται στην απεμπόληση των όποιων επικίνδυνων συμπεριφορών που είχε επιδείξει στο παρελθόν ο ανήλικος, στην αυτόβουλη και ειρηνική επανένταξη του στην οικογενειακή στέγη, στην εμπέδωση των θετικών προτύπων συμπεριφοράς και κοινωνικοποίησης μέσα στο σχολικό και το οικογενειακό περιβάλλον, και, προφανώς, στην οριστική αποκοπή του από τις ‘κακές’ παρέες.

Το πρόγραμμα θεραπείας προβλέπει την ύπαρξη μιας διεπιστημονικής ομάδας, ευρύτατου φάσματος τεχνογνωσίας και δεξιοτήτων, που μπορεί ανά πάσα στιγμή και για κάθε ζήτημα να καλύψει τις ανάγκες του ανηλίκου - και της βιολογικής του οικογένειας. Πέρα από τον υπεύθυνο προγράμματος και τον εποπτεύοντα (program manager και supervisor αντίστοιχα), συνεπικουρούν στο πρόγραμμα κοινωνικοί λειτουργοί των οποίων η αποστολή είναι η αξιολόγηση, η

εκπαίδευση και η στήριξη των αναδόχων, ψυχοθεραπευτές για τον ανήλικο και την οικογένεια του, ενώ καίριας σημασίας είναι η ύπαρξη απόμων επιφορτισμένων με την ανάπτυξη επαγγελματικών δεξιοτήτων και την αρωγή στις εκπαιδευτικές ανάγκες και υποχρεώσεις του ανηλίκου.

Ωστόσο, το πιο βαρύνον πρόσωπο στην όλη διαδικασία είναι αυτό του foster carer. Οι ανάδοχοι του TimeWise μπορούν να προέρχονται από κάθε κοινωνικό στρώμα και background, καθώς είναι ακριβώς αυτή τους οι ποικιλία που τους καθιστά κατάλληλους για τον εκάστοτε ανήλικο(μάλιστα αξίζει να σημειωθεί ότι τυχόν ποινική καταδίκη δεν αποτελεί απαραίτητως λόγο αποκλεισμού από τη διαδικασία αξιολόγησης, αλλά συνυπολογίζονται ζητήματα όπως η φύση και ο χρόνος του διαπραχθέντος εγκλήματος). Ζευγάρια, οικογένειες ή και άτομα που ζουν μόνα μπορούν να εκδηλώσουν ενδιαφέρον να γίνουν foster carers – αρκεί να είναι αποφασισμένοι να αφοσιωθούν στην στήριξη και τη βοήθεια των ανηλίκων, αντιλαμβανόμενοι τις δυσκολίες που αυτοί οι ανήλικοι έχουν βιώσει. Εφόσον κάποιος εκδηλώσει σχετικό ενδιαφέρον ακολουθείται μια ενδεδειγμένη διαδικασία, η οποία ξεκινά από την αρχική συνάντηση με τον υποψήφιο ανάδοχο και ενημέρωσή του, για να προχωρήσει στην επίσημη υποβολή αίτησης και την συνακόλουθη παρακολούθηση ενός εντατικού προγράμματος εκπαίδευσης και μιας διαδικασίας αξιολόγησης που μπορεί να διαρκέσει ως και 4 μήνες. Η εκπαίδευση των αναδόχων δεν σταματά με την ολοκλήρωση του προαναφερθέντος χρονικού διαστήματος αλλά συνεχίζει να παρέχεται καθ' όλη τη διάρκεια του foster care treatment με τη μορφή στήριξης (με εβδομαδιαίες συναντήσεις με την υπεύθυνη ομάδα του TimeWise και άλλους αναδόχους), νουθεσίας, καθοδήγησης και ενίσχυσης - ψυχολογικής και υλικής, καθώς προβλέπεται αμοιβή της τάξης των 300-350 ευρώ/εβδομάδα, αναλόγως της ηλικίας του ανηλίκου. Ανάλογη στήριξη παρέχεται και στα τυχόν βιολογικά τέκνα των αναδόχων με σκοπό την ομαλή προσαρμογή στο νέο στάτους της οικογένειας. Οι ανάδοχοι χωρίζονται σε full time carers και respite only carers, οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για πολύ σύντομα χρονικά διαστήματα, εν είδει 'διαλειμμάτων' του ανηλίκου από την οικογενειακή στέγη – με μικρές διαφοροποιήσεις στο πλαίσιο αναδοχής (τυχόν τέκνο ενός full time carer πρέπει να έχει συμπληρώσει το 11^ο έτος, ενώ αντίστοιχα το 7^ο έτος πρέπει να έχει συμπληρώσει το τέκνο ενός respite only carer). Τέλος, η συνεχής παρουσία του αναδόχου στο σπίτι και η δυνατότητα του να είναι μονίμως διαθέσιμος για τις ανάγκες του ανηλίκου και την ενασχόληση με κάθε πτυχή της καθημερινότητας του

και των ατόμων που εμπλέκονται σε αυτή κρίνεται απαραίτητη. Αυτό το δίκτυο παροχής εκτεταμένων υπηρεσιών και πλεονεκτημάτων στο δομημένο, υποστηρικτικό περιβάλλον που προσφέρει το TimeWise στους αναδόχους του αντικατοπτρίζεται στις απαιτήσεις του προγράμματος από τους αναδόχους.